

הלכות, מסתבר לומר, שגם התואר "יסודי התורה" בספר זה הוא בנוגע להלכה. היינו, שהמשג "תורה" כאן תוכנו (לא פלפולא דאורייתא וכ"כ, כי אם) הלכות התורה (תורה מלשון הוראה¹⁶): והכוונה ב"יסודי התורה" היא – היסודות של הלכות דייני התורה.

ולכן לא הביא הרמב"ם ב"הלכות יסודי התורה" כמה מה"יסודות" שמונה ב"ג העיקריים שלו [אף שכמה מהם (וכמו: ביאת המשיח) הם הלכות, שלכן מביאם בספר הי"ד] (אבל לא בהלכות יסודי התורה) – כי יסודות אלו, עם היותם יסודי הדת והתורה כמוכן כללי, והלכות בפ"ע הן, אבל אינם יסודות של כל הלכות התורה¹⁷.

ה. והנה כל הלכה שייכת רק כאם יש – כסגנון הדרן – חפצא, (כסגנון אחר: הלכה מכריחה מצאות חפצא שלה). וכמו בה"ל תפילין (והקשה בה"ת כלה לתפילין¹⁸) צ"ל החפצא דתפילין. וכן בנדר"ד: צ"ל מצואות דשכל דעת האדם ואז כאה הלכה דהגברא – האדם – צריך לעשות בהחפצא, ולהתבונן בדעתו עד שידע שיש מצוי כ"ו, וכסגנון המאן הרצונכי (וכפטריות יותר): יש פועל, פעולה (חיובית, או שלילית) ונפעל.

ובה יש חילוק האם החובה והמצוה היא הפועל, הפועלה או הנפעל¹⁹.

כסגנון אחר ובהוספה: כל הלכה כדן תורה אינה כהענינים שכותרה שכסוג "גדל תורה ויאורי"²⁰ שאין בהם הוראה נוספת – כי אם: פסקדין חדש בנוגע לדבר מסויים, שהדבר צריך להיות כאופן זה דוקא (כל' השי"ס – מאי בינייהו) – חידוש ופעולה (שינוי) כהדברים שבפעולם שיהיו כפי הוראת התורה.

היינו שתוכן כל הלכה הוא כפול: פעולה חיובית – שהדברים שבעולם יהיו כפי דיני התורה (בנדר"ד – האדם – שידע שיש מצוי); פעולה שלילית – שלא יהיו כאותם האופן כמו שהם מצד עצמם (האדם קודם שהתבונן וכא להדיעה כ"ו)²¹.

(16) ראה יחז'ג, ב: אמאי אקרי תורה כדן דאורי [אלא שבוחר – פנימיות התורה – ענין ה"הוראה" דתורה הוא, כהמשד שם י"אורי וגלי כמאי דהיה סתים דלא אתדיע; משא"כ הענין דתורה (מלשון הוראה) כספר היד – הוא בענין ההלכות (שהיו סתומות קודם שגאמרו), ככפנים].
 (17) ומסעם זה – לא נכללו בה"ל יסודות כל המצוות (שכספר המלדע – אף) שהם עיקר דת מרעיה" (כמבא לעיל הערה 8).
 (18) קורשין לה, א.
 (19) בארוכה ראה מפענת צפונות פ"ב.
 (20) ישע"י מב, כא, חולין סו, ב.

(21) זהו מיש הרמב"ם (סוף ה"ל הנוכה) "שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם" (שעשיית שלום שידך דוקא כשילי גדר מחלקיק) – כי מצואות העולם (כמו שהיא מצד עצמה) היא בצורה כוון שאילום

מאמתת המצוה, הרי, לכאורה, איך כל תוספת וחידוש בזה שאומר שמבלעדי מצואות ית' איך דבר אחר יכול להמצאות²²?

ב) מהי הכוונה באריכות לשונו "זאם יעלה על הדעת וכי"ו, והי"ל לומר (כדלקמן ה"ה) בקיצור וכפשוטו: "זאם (או: ואילו) הוא אינו מצוי כו"ו?

הרי" אברבנאל²³ כתב בזה, וז"ל: "ולפי שזה דבר מדומה ואינו דבר אפשרי... לכן אמר הרב זאם יעלה על הדעת שאינו מצוי, כי זה דבר ידמה האדם, אבל אי"א שיהי כ"ו".

ואינו מוכן: (א) לקמן כד"ז כותב הרמב"ם "אילו היו אלקות הרבה. ואילו ה"י היוצר גוף וגו"ו" – והרי גם דבר זה הוא "דבר מדומה ואינו דבר אפשרי" ואעפ"כ אינו כותב שם "זאם יעלה על הדעת" כ"א "ואילו". (ב) אפילו את"ל שיש לחלק ביניהן, כי ה"מדומה" ד"אינו מצוי" הוא מופרך ומושלל יותר מה"מדומה" ד"אלקות הרבה" ו"גוף וגו"ו" – עדיין אינו מוכן: לשון הרמב"ם היא בתכלית הדיוק בכל תיבה, וא"כ מהי האריכות "זאם יעלה על הדעת" ולא נקט בלשון קצרה (ולפי האברבנאל – גם מדויקת יותר) "זאם ידמה" וכי"ו?

ג) כמ"ש "שהוא אינו מצוי" לכאורה ה"ל לקצר ולומר "שאינו מצוי" – ומאי קמ"ל תיבת "הוא"?

ד. והביאור בכל הני"ל יוכן בהקדים התמ"ל בכללות "הלכות יסודי התורה": כפירוש המשיניות (סהדריין פרק חלק) כותב הרמב"ם "שעיקרי דתנו ויסודות" (הם) שלשה עשר יסודות" ומפרטם – ואילו ב"הלכות יסודי התורה" משמיט כמה מהם (וכמו: ביאת המשיח; תחיית המתים)²⁴?

והביאור בזה: מבי"ן שכל תוכנו של ספר הי"ד הוא – (בלשון הרמב"ם בהקדמתו) "הלכות

(13) דוחק גדול לפרש שמוסריות בזה דגם לאחר שנמצאו הנמצאים – כאם לא יהי מצוי תכסיל מצואותם (ולא בפעולת נביא) וכמו שהאר"י במ"ז ח"א ספסי" (ראה ג' תנ"א ח"ב פ"ב), ראה היפירודש"י לרמב"ם כאן הי"ג – כי כאן (משא"כ בפ"ה"מ סנה' רפי' יסוד הא) הרי מדובר שאינו יכול להתמצאות (ולא) – להתקיים וכי"ב) – היינו תחמת התורות הנמצאים.
 (14) ראש אמנה שם (ד"ה הנה אם כו).
 (15) וכמו שהקשה בראש אמנה רפ"ה.

והנה בראש אמנה פ"ט כתיב: "כספר משנה התורה... לא הייתה כוונתו, כי אם לכאן המצות... ואנו א"כ מהקושי, שיוכר בלבד אותם היסודות שיש בכללם מצות כ"ו". ואינו מוכן: הרי שני פרקים האחרונים שבספר משנה תורה הם בענין ימות המשיח – ומוכרח, שגם ענינים אלו הם "הלכות" הישיבות לספר משנה תורה. וא"כ: למה השיבט בהלכות יסודות הענין דימורה"מ?